

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΛΙΚΟΧΩΡΙΩΝ ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1878

Στα 1875 η επισκοπή Κίτρους είχε έδρα τον Κολινδρό Πιερίας, όταν διορίσθηκε Επίσκοπός της ο Νικόλαος Λούσης. Στα όριά της περιλαμβάνονταν και τα Μελικοχώρια του Ρουμλουκιού: Μελίκη, Πρόδρομος, Νεόκαστρο Παλατίτσια, Βούλιτιστα, Σφήνιστα, Λιμπάνοβο, Μυλοβός, Σάντενα, Μπάρμπες, Κούτλες, Γκριτζάλι.

Τον Απρίλιο του 1877 κηρύχθηκε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος. Οπότε άρχισαν οι ζυμώσεις για κίνημα στη Μακεδονία. Ο επίσκοπος Κίτρους από τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1877 επιχείρησε περιοδεία στα χωριά της επισκοπής του, ετοιμάζοντας τους προκρίτους για ξεσηκωμό.

Όταν στα τέλη Ιανουαρίου 1878 τα ρωσικά στρατεύματα πλησίαζαν στην Κωνσταντινούπολη, ο ελληνικός στρατός έλαβε διαταγή να εισβάλει στη Θεσσαλία. Σε λίγες μέρες όμως ο στρατός ανακλήθηκε, διότι στο μεταξύ είχε υπογραφεί ρωσο-τουρκική ανακωχή, αλλά οι επαναστάσεις συνεχίσθηκαν, με σκοπό τώρα να προκληθεί «ελληνικόν ζήτημα» στο συνέδριο της ειρήνης. Τότε εσπευσμένα αλλά ασυντόνιστα απεστάλησαν σώματα στην Μακεδονία. Σώμα 500 ανδρών, υπό τον λοχαγό Δουμπιότη, αποβιβάσθηκε στο Λιτόχωρο στις 16/28 Φεβρουαρίου 1878. Αμέσως επαναστάτησε και η Πιερία, χάρη στις πρωτοβουλίες του επισκόπου Κίτρους, του αρχηγέτη των Βλάχων του Βερμίου Παύλου Πατραλέξη και των ληστανταρτών Βαγγέλη Χοστέβα και Παναγιώτη Καλόγηρου.

Στο Ελευθεροχώρι έγινε εκφόρτωση οπλισμού (παλιάς τεχνολογίας – εμπροσθογεμής), ο οποίος παραλήφθηκε από τον Παναγ. Βέρο και τον Παύλο Μπαδραλέξη και μοιράστηκε στον πληθυσμό των γύρω χωριών. Οι επαναστατημένοι κάτοικοι με το πρώτο έκοψαν τα σχοινιά από τα τρία πορθμεία του Αλιάκμονα κι έδωσαν φωτιά στο κονάκι του Αλβανού Γιαχγιά μπέη από το χωριό Μελίκη, ο οποίος ήταν ο πιο τρομερός εχθρός των χριστιανών εκείνης της περιφέρειας. Τα κοπάδια του, από 2.000 πρόβατα, τα πήραν και τα χρησιμοποιούσαν για τη διατροφή των οπλιτών των επαναστατών, οι οποίοι αυξάνονταν κάθε μέρα. Το ένα μετά το άλλο και σε λίγο διάστημα τα κονάκια των Τούρκων μπέηδων έγιναν στάχτη για εκδίκηση για όσα υπέφεραν από αυτούς ολόκληρους αιώνες. Δυστυχώς όμως δεν ήλθε ο ελληνικός στρατός που τους είχαν υποσχεθεί.

Στις 18/2 ο Χοστέβας με αρκετούς οπαδούς του, έσπευσε προς τα Παλατίτσια, (που μαζί με χωριά Μπάρμπες και Κούτλες ήταν τσιφλίκια του Αθαν. Παπαγεωργίου), για να παραλάβει αυτούς που ήξερε ότι ήταν έτοιμοι,

χωρικοί και βλαχοποιμένες οπλισμένοι με παλιά όπλα. Μαζί με άλλους από Μελίκη και Νεόκαστρο, μάζεψε γύρω του σώμα 120 ένοπλων ανδρών και ήρθε το απόγευμα στη Σφήνιτσα κι από εκεί πλησίασε προς το Κολινδρό.

Όμως στις 21/2(3/3)1878 υπογράφηκαν οι προκαταρκτικοί όροι της συνθήκης ειρήνης του Αγ. Στεφάνου ανάμεσα στη ρωσική και τουρκική πλευρά, με την οποία μεγάλωναν πολύ τα όρια του βουλγαρικού κράτους. Αυτές οι ρυθμίσεις ξεσήκωσαν θύελλα αντιδράσεων όλου του ελληνισμού.

Την 21/2 οι επαναστάτες οχύρωσαν τον Κολινδρό με τάφρους και προχώματα. Την ίδια ημέρα ο Δεσπότης έστειλε εγκύκλιό του σε όλα τα χωριά της περιοχής του, με την οποία προέτρεπε τους χωρικούς να παραλάβουν τρόφιμα και να έλθουν με τα γυναικόπαιδα στον Κολινδρό μαζί με τα όπλα που ο καθένας είχε, αφήνοντας τα χωριά τους κενά. Προσήλθαν όλοι σχεδόν οι κάτοικοι με τα γυναικόπαιδα από τα χωριά Ελευθεροχώρι, Καστανιά, Ριάντιανη, Βούλιτσα, Νεόκαστρο, Μελίκη, Γκριζάλι, οι δε κάτοικοι των λοιπών χωριών Παλατίτσα, Μπάρμπες και Κούτλες είχαν οχυρωθεί στο τσιφλίκι του Παπαγεωργίου στα Παλατίτσια.

Το βράδυ της 22/2 (6/3) 1878 ο επίσκοπος Κίτρος Νικόλαος ύψωσε την επαναστατική σημαία στο Κολινδρό με την συμπαράσταση των Βαγγ. Χοστέβα, Παν. Καλόγηρου, Παύλου Μπαδραλέξη, Παν. Βέρου, Σαφαρικά, Πέτρου Μπαδραλέξη, γεγονός που προκάλεσε γενική εξέγερση σχεδόν όλων των χωριών της επισκοπής του (στην οποία υπαγόταν και τα νότια της κοίτης του Αλιάκμονα χωριά του Ρουμλουκιού). Την επόμενη μέρα έλαβαν πρόνοια για φύλαξη των πόρων του Αλιάκμονος, στην Κόκοβα, πλησίον της Μελίκης και στο Γριζάλι και Νησέλι από τους ένοπλους κατοίκους των χωριών, αλλά στη Μελίκη και στο Νησέλι πήγαν και άνδρες του Χοστέβα.

Μόλις έγινε γνωστό στη Βέροια ότι τα χωριά πέραν του Αλιάκμονα ξεσηκώθηκαν σε επανάσταση, οι Οθωμανοί της Βέροιας κάλεσαν στη Βέροια τον Νούσια (γαμπρό του Παπαγεωργίου) από τα Παλατίτσια και στον Γιάννο Καραγκιόζη από τη Μελίκη, να δώσουν εξηγήσεις, αλλά αυτοί δεν υπάκουσαν. Τότε ο φανατικότατος Γιαχγιά μπέης, επιχείρησε να σχηματίσει υπό την αρχηγία του ένα σώμα ατάκτων, για να έλθει εναντίον των επαναστατών και απειλούσε να επιτεθεί στα Παλατίτσια για να κάψει τα τσιφλίκια του Αθ. Παπαγεωργίου. Τότε ο Χοστέβας, έφυγε με τους οπαδούς του για να φυλάξει τα τσιφλίκια του Αθ. Παπαγεωργίου. Την 24/2, ο Γιούζμπασης Βεροίας με 20 περίπου χωροφύλακες ήλθε στο παρά τις όχθες του Αλιάκμονος χωριό Γκριζάλι, και εκεί προσκάλεσε τους επαναστάτες του Κολινδρού, αλλά ούτε αυτοί ενέδωσαν στις απειλές του.

Ο Σουλτάνος έπρεπε να στείλει σώματα στρατού για να καθυποτάξει την περιοχή που είχε επαναστατήσει. Όμως η Αγγλία, η οποία είχε εμποδίσει την προέλαση του ελληνικού στρατού, επενέβηκε στις τουρκικές αρχές και ζήτησε ο στρατός, που θα πήγαινε εκεί, να κρατά λευκή σημαία, της ειρήνης. Έτσι ο τουρκικός στρατός (2.000 άνδρες με τηλεβόλα), αποβιβάστηκε στο Ελευθεροχώρι, κρατώντας μπροστά την λευκή σημαία, άρχισε απ' εκεί την πορεία του.

Η επαναστάτες στον Κολινδρό έκαναν σύσκεψη και αποφάσισαν να φύγουν από τον Κολινδρό όλοι με τα γυναικόπαιδα και να καταλάβουν την οχυρή θέση της μονής των Αγίων Πάντων πάνω από τα Παλατίτσια. Οι επαναστάτες με τα γυναικόπαιδα κατασκήνωσαν στη θέση Γαλακτός των Αγίων Πάντων. Εκεί άναψαν πολλές φωτιές, καταμετρήθηκαν και βρέθησαν όλοι οπλίτες και άοπλοι γυναίκες, άνδρες και παιδιά συνολικά πάνω από 2.000. Είχε πάρα πολύ κρύο και τα τρόφιμα ήταν λιγοστά. Οι δυνάμεις που διέθετε ο επίσκοπος Νικόλαος για να υπερασπισθούν την μονή των Αγίων Πάντων δεν ξεπερνούσαν τους 350 οπλίτες.

Αμέσως εξασφαλίσθηκαν όπως-όπως οι προσβάσεις και τα μονοπάτια, από όπου θα μπορούσε να γίνει επίθεση κατά του μοναστηριού και ανατέθηκε η φύλαξη των γυναικόπαιδων σε 30 γενναίους βλαχοποιμένες με αρχηγό τους τον Σωτήρη Πετράκη. Το κύριο σώμα των επαναστατών προχώρησε σε μερικές σημαντικές επιθετικές ενέργειες εναντίον θέσεων που κατείχαν οι άτακτοι Τουρκαλβανοί. Έχοντας ορμητήριο το χωριό Παλατίτσια οπλαρχηγός Βαγγ. Χοστέβας και ο ανθυπολοχαγός Μ. Τζίμας διενήργησαν επιτυχείς επιθέσεις, στο τσιφλίκι Γεράκι, στο χωριό Πρόδρομος, στον πύργο του χωριού Γκριτζάλι, ενώ απέκρουσαν τις τέσσερις επιθέσεις του Γιαχγιά μπέη, που με 300 γκέκηδες επιχείρησε να περάσει τον Αλιάκμονα για να επιτεθεί εναντίον των Αγίων Πάντων.

Οι επαναστάτες στράφηκαν στην συνέχεια στην κατάληψη επίκαιρων θέσεων κοντά στα Παλατίτσια και στη Ριάντιανη. Στις 10/11 Μαρτίου πληροφορήθηκαν την από Τούρκους κατάληψη της Δράνιστας, που απείχε περίπου 2 ώρες από το μοναστήρι, κάτι που έβαλε σ' ανησυχία την ηγεσία τους. Για να αποτρέψει τον κίνδυνο από την Δράνιστα ο επίσκοπος με τον κύριο όγκο της δύναμής του εγκαταστάθηκε στη Σπορλίτα, επίκαιρη θέση μεταξύ του εχθρού και των Αγίων Πάντων, όπου έμειναν τρεις μέρες.

Έτσι το μοναστήρι των Αγ. Πάντων έμεινε ουσιαστικά απροστάτευτο και μόνο η δύναμη των τριάντα Βλαχοβοσκών παρέμεναν εκεί. Αλλά κι αυτοί, βγήκαν από τη βόρεια είσοδο των Αγίων Πάντων και κατέβηκαν στο

χωριό Παλατίτσια, για να κατοπτεύουν καλύτερα την πεδιάδα, από όπου πιθανολογούσαν ότι θα γινόταν οι κινήσεις του εχθρού. Συνεπώς το μοναστήρι με τα γυναικόπαιδα έμεινε τελείως ανυπεράσπιστο.

Τελικά, ένας προδότης χωρικός από τις Μηλιές Κολινδρού ενημέρωσε τους Τούρκους για την αναχώρηση του κυρίου σώματος των επαναστατών και την εγκατάλειψη των γυναικόπαιδων, οπότε οι Τούρκοι επιχείρησαν ταχεία γενική έφοδο από τρία σημεία από τις δύο εισόδους – προσβάσεις κι από μία τρίτη δύσβατη. Η στρατιωτική τους δύναμη που ρίχθηκε να καταλάβει το μοναστήρι των Αγίων Πάντων ανερχόταν σε 700 άνδρες, κατά άλλους δε σε 5.000 άνδρες.

Στις 15/27 Μαρτίου οι επαναστάτες πληροφορήθηκαν από τον Παύλο Πατραλέξη ότι 800 Τούρκοι απειλούσαν να καταλάβουν τη μονή των Αγ. Πάντων, όπου ήταν συγκεντρωμένα τα γυναικόπαιδα, οπότε έσπευσαν και οι επαναστάτες προς τα εκεί. Τη νύχτα τη 14/15 Μαρτίου 1878 οι Βλαχοβοσκοί στα Παλατίτσια, όταν είδαν πως οι ερχόμενοι από τη Βέροια Τούρκοι περνούσαν τον Αλιάκμονα, ειδοποίησαν τον Παύλο Πατραλέξη, που μόνος βρισκόταν στο μοναστήρι. Αυτός με τη σειρά του ειδοποίησε το επαναστατικό σώμα που βρισκόταν στη Σπορλίτα. Ο αγγελιαφόρος έφθασε στις 6 το πρωί και οι επαναστάτες ξεκίνησαν αμέσως, ενώ έπεφτε πυκνό χιόνι και δυσκόλευε την πορεία τους. Για να επιταχύνουν το βήμα τους, πέταξαν τις κάπες που τους βάραιναν.

Όμως από τον ίδιο δρόμο έπρεπε να περάσουν και οι επαναστάτες και οι προερχόμενοι από τον Κολινδρό Τούρκοι. Τα δύο αντίπαλα σώματα συναντήθηκαν στον Γαλακτό, όπου έγινε πεισματωδέστατη μάχη, που βάστηξε περίπου δύο ώρες. Οι Τούρκοι είχαν βαρειές απώλειες και ήταν έτοιμοι να υποχωρήσουν μπροστά στην ορμή των επαναστατών, οι οποίοι θα μπορούσαν έτσι να προχωρήσουν στο μοναστήρι, αλλά τότε φάνηκαν να έρχονται προς το μέρος τους τα γυναικόπαιδα τρομοκρατημένα. Η στροφή των Ελλήνων να προστατέψουν τα γυναικόπαιδα, έδωσε την ευκαιρία στους Τούρκους να κατευθυνθούν ανενόχλητοι προς το μοναστήρι, προς το οποίο όδευαν κι άλλες δύο φάλαγγές τους, που διέθεταν και ορεινό πυροβολικό, οπότε εξουδετέρωσαν εύκολα τη μικρή φρουρά του και το κατέλαβαν.

Οι Τούρκοι μπήκαν στο μοναστήρι κι αμέσως λεηλάτησαν τη μονή και όλα όσα πολύτιμα αντικείμενα είχε μεταφέρει εκεί ο επίσκοπος Νικόλαος. Στη συνέχεια επιδόθηκαν στο κυνήγι των γυναικόπαιδων που έντρομα είχαν σκορπίσει στα γύρω δάση, όπου τα αναζητούσαν οι επιδρομείς. Τις ώρες εκείνες εφτά γυναίκες Βλάχων κτηνοτρόφων για να

μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων έπεσαν από το ύψος του γκρεμού του Γαλακτού και βρήκαν τραγικό θάνατο. Πρόκειται για τις: 1) Μαρία Μητρητώνη, 2) Κυράτσα Γκουδουβάνου (ή Μπιτιβάνου), 3) Ελένη Τούλη (ή Τσούλιου), 4) Βαγγελή Σάντου, 5) Σουλτάνα Μαρίτση, 6) Μαρία Σιούλα (ή Σούλιου) και 7) Κατερίνα συζ. Μ. Νιώπα, που ρίχτηκε στον γκρεμό κρατώντας σφιχτά στην αγκαλιά της το βρέφος αγοράκι της, που λεγόταν Γιάννης, το οποίο τελικά σώθηκε επειδή βύζαινε τη νεκρή μητέρα του, μέχρι που άκουσε τα κλάματά του ένας βοσκός και το περιμάζεψε.

Η παράδοση λέει ότι φονεύθηκαν από πυροβολισμούς δύο γυναίκες από τον Κολινδρό και ορισμένοι Ρουμλουκιώτες (Τριαντάφυλλος κ.ά.), αλλά δεν γνωρίζουμε τα ονόματά τους. Στη μάχη σκοτώθηκαν επίσης τέσσερις Βλάχοι οπλίτες: Ο Γεώργιος Χρήστου ή Τανέκας, ο Δημήτριος Σαραπτής, ο Αποστόλης Μόκανος και ο Στέργιος Τεγούσης.

Τελικά οι Τούρκοι συγκέντρωσαν περίπου 1.000 γυναικόπαιδα, από τα οποία αφαίρεσαν κάθε τι πολύτιμο (νομίσματα, κοσμήματα κτλ) είχαν επάνω τους. Ο Ασάφ πασάς με ανακοινώσεις του προέτρεψε τους επαναστάτες να καταθέσουν τα όπλα υποσχόμενος ότι δεν θα τους βλάψει, ενώ στα άοπλα γυναικόπαιδα σύστησε να γυρίσουν ανενόχλητοι πίσω στα χωριά τους. Το κύριο σώμα των επαναστατών έφυγε στα βουνά, για να βρει καταφύγιο στο Ελληνικό Κράτος.-

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ (περίληψη της ομιλίας του στις 10-05-2013)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ -----

Κ. Α. Βακαλόπουλος, Νεότερη Ιστορία της Μακεδονίας 1830-1912, εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 1986.

Βακαλόπουλος Κ., Μορφές ληστρικής δραστηριότητας στη Μακεδονία μετά την επανάσταση του 1878, σ. 125-126

Γ. Καραγκιοζόπουλος, «Η Ιστορία της Μελίκης», Αθήνα 1970.

Κωφός 1982: Ευάγγελος Κωφός, «Αγώνες για την απελευθέρωση (1830-1912)», Μακεδονία. 4.000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών 1982, σελ. 444-484.

Κωφός 1992: Ευάγγελος Κωφός, Ο αντάρτης επίσκοπος Κίτρους Νικόλαος. Τα απομνημονεύματά του και η εξέγερση της Πιερίας του 1878, Αθήνα-Γιάννινα, Δωδώνη 1992.

Κλεοπάτρας Πολύζου-Μαμέλη, Ιστορία του Κολινδρού, Θεσσαλονίκη 1971.

Ευστάθιος Στουγιαννάκης, Ιστορία της πόλεως Ναούσης, 3η έκδοση, Θεσσαλονίκη, Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας «Αναστάσιος ο Λόγιος» 1993.

Γ. Χιονίδης, «Οι ανέκδοτες αναμνήσεις του Γιώτη (Παναγιώτη) Ναούμ», Μακεδονικά 24, Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 36-97.

Ο κατάλογος των γυναικών διαφοροποιείται σε άλλες πηγές.